

LIEPĀJAS PILSĒTAS CENTRA APBŪVES ATJAUNOŠANAS KONCEPCIJA PĒC OTRĀ PASAULES KARA

Renovation Concept of Liepaja City Centre Construction after World War II

Silvija Ozola

Rīgas Tehniskās universitātes Liepājas filiāle
e-pasts: ozola.silvija@inbox.lv

Abstract. *The port city Liepaja had gained recognition in Europe and the world by World War I. On the coast of the Baltic Sea a resort developed, to which around 1880 a wide promenade – Kurhaus Avenue provided a functional link between the finance and trade centre in Old Liepaja. On November 8, 1890 the building conditions for Liepaja, developed according to the sample of Riga building regulations, were partly confirmed: the construction territory was divided into districts of wooden and stone buildings. In 1888 after the reconstruction of the trade canal Liepaja became the third most significant port in the Russian Empire. The railway (engineer Gavriil Semikolenov; 1879) and metal bridges (engineers Hutten and Ruktesel; 1881) across the trade canal provided the link between Old Liepaja and the industrial territory in New Liepaja, where industrial companies and building of houses developed in the neighbourhood of the railway hub, but in spring 1899 the construction of a ten-kilometre long street electric railway line and power station was commenced. Since September 25 the tram movement provided a regular traffic between Naval Port (Latvian: Karosta), the residential and industrial districts in New Liepaja and the city centre in Old Liepaja. In 1907 the construction of the ambitious “Emperor Alexander’s III Military Port” and maritime fortress was completed, but already in the following year the fortress was closed. In the new military port there were based not only the navy squadrons of the Baltic Sea, but also the Pacific Ocean before sending them off in the war against Japan. The development of Liepaja continued: promenades, surrounded by Dutch linden trees, joined squares and parks in one united plantation system. On September 20, 1910 Liepaja City Council made a decision to close the New Market and start modernization of the city centre. In 1911 Liepaja obtained its symbol – the Rose Square.*

In the independent Republic of Latvia the implementation of the agrarian reform was started and the task to provide inhabitants with flats was set. Around 1927 in the Technical Department of Liepaja City the development of the master-plan was started: the territory of the city was divided into the industrial, commercial, residential and resort zone, which was greened. It was planned to lengthen Lord’s (Latvian: Kungu) Street with a dam, partly filling up Lake Liepaja in order to build the water-main and provide traffic with the eastern bank. The passed “Law of City Lands” and “Regulations for City Construction and Development of Construction Plans and Development Procedure” in Latvia Republic in 1928 promoted a gradual development of cities. In 1932 Liepaja received the radio transmitter. On the northern outskirts a sugar factory was built (architect Kārlis Bikše; 1933). The construction of the city centre was supplemented with the Latvian Society House (architect Kārlis Blauss and Valdis Zebauers; 1934-1935) and Army Economical Shop (architect Aleksandrs Racenis), as well as the building of a pawnshop and saving bank (architect Valdis Zebauers; 1936-1937). The hotel “Pēterpils”, which became the property of the municipality in 1936, was renamed as the “City Hotel” and it was rebuilt in 1938. In New Liepaja the Friendly Appeal Elementary school was built (architect Karlis Bikše), but in the Naval Officers Meeting House was restored and it was adapted for the needs of the Red Cross Bone Tuberculosis Sanatorium (architect Aleksandrs Klinklāvs; 1930-1939).

The Soviet military power was restored in Latvia and it was included in the Union of Soviet Socialist Republics. During the World War II buildings in the city centre around the Rose Square and Great (Latvian: Lielā) Street were razed. When the war finished, the “Building Complex Scheme for 1946-1950” was developed for Liepaja. In August 1950 the city was announced as closed: the trade port was adapted to military needs. Neglecting the historical planning of the city, in 1952 the restoration of the city centre building was started, applying standard projects. The restoration of Liepaja City centre building carried out during the post-war period has not been studied.

Research goal: analyse restoration proposals for Liepaja City centre building, destroyed during World War II, and the conception appropriate to the socialism ideology and further development of construction.

Keywords: *building, planning restoration, development conception, standard project, socialism.*

Ievads

Latvijas Republikā 1940. gada 17. jūnijā ienāca padomju karaspēks un 21. jūlijā tika atjaunota padomju vara. Latviju 5. augustā iekļāva Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā (turpmāk tekstā PSRS) un tika uzsākta īpašumu un namu nacionalizācija.

Pirmajos pēckara gados Latvijas pilsētās likvidēja kara sekas: atjaunoja un rekonstruēja rūpnīcas, komunālo saimniecību un transportu. Nopostīto pilsētu apbūves atjaunošanai izstrādāja sociālisma ideoloģijai atbilstošus ģenerālos plānus vai shēmas, pārveidojot centru plānojumus un apbūvi: radīja plašas ielas un regulārus, simetriska plānojuma laukumus Ļeņina pieminekļa novietošanai. Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā (turpmāk tekstā LPSR) pilsētībūvniecību regulēja visai Padomju Savienībai unificētie pilsētu plānošanas un apbūves normatīvi, kas paredzēja izmantot būvniecībā Vissavienības tipveida projektus. Kvartālu perimetra apbūvē cēla daudzstāvu dzīvojamās ēkas (1945–1955).

Piecdesmito gadu pirmajā pusē cēla greznus namus ar dabiskā akmens apšuvumu un skulpturāliem rotājumiem. Reprezentatīvo un pārliecinošo celtnu stilistiku noteica ideja radīt arhitektūru „sociālistisku pēc satura un nacionālu pēc formas”, taču šādi nespēja nodrošināt pieprasījumu pēc mājokļiem: vairums cilvēku joprojām mitinājās komunālajos dzīvokļos un kopmītnēs. Dzīvokļu problēma kļuva ļoti aktuāla, un celtniecību industrializēja (10). Turpmāk sāka būvēt dzīvojamo ēku mikrorajonus un sabiedriskas nozīmes objektus. Liepājā veidoja sociālisma ideoloģijai atbilstošu pilsētvidi.

Mūsu bagātība ir tautas vēsture un pieredze. Notikumiem atkārtojoties un problēmām nemainoties, notiek adaptācija jauniem apstākļiem. Mūsdienās „citā uzvalkā” ietērpto problēmu risināšanai izmantojam arī padomju laika pieredzi, kuru ir nepieciešams analizēt.

Raksta mērķis: analizēt padomju laikā Liepājā radīto pilsētas centra apbūves plānojumu un tā ietekmi uz pilsētas telpiskās vides turpmāko attīstību.

Pētījuma metodika: arhīvu materiālu un Liepājas plānojumu projektu izpēte, faktu apkopošana, pašvaldības pieņemto lēmumu un publicētā materiāla analīze.

Liepājas atjaunošanas koncepcija 20. gadsimta četrdesmitajos gados

Otrā pasaules kara pirmajās stundās 1941. gada 22. jūnijā pret Liepāju vērstais vācu aviācijas uzbrukums pārtrauca iedzīvotāju mierīgo dzīvi. Vācu uzlidojumos no 25. līdz 27. jūnijam un tiešajā karadarbībā Liepājā sagrava ēkas Biržas (no 1955. gada – 17. jūnija, tagad Kārļa Zāles) laukumā. 1942. gadā iznīcināja apbūvi pilsētas centrā ap Rožu (no 1945. gada 25. septembra līdz 1988. gadam Uzvaras) laukumu un Lielo (no 1955. gada Ļeņina) ielu. Pēc kaujas operācijas 1944. gada 9. – 10. oktobrī vācu armiju grupas „Ziemeļi” karaspēks nonāca ielenkumā jeb „Kurzemes katlā”. Trīsdesmit kilometrus uz dienvidiem no Liepājas izveidojās frontes līnija. Liepājas ostā nogremdēja daudzus transporta un karakuģus. Padomju aviācijas uzlidojumā 14. un 21. – 22. decembrī Liepājā sagrava „Pilsētas viesnīcu”, muzeja ēku Alejas (no 1948. gada Komjaunatnes, tagad Jāņa Čakstes) laukumā, namus Peldu (no 1948. gada Komjaunatnes) ielā un Kūrmājas (no 1945. gada Padomju) prospektā.

1945. gada 10. maijā Liepājā ieradās pirmā padomju darbinieku operatīvā grupa un Sarkanās armijas (līdz 1946. gada februārim) daļas. Darbu sāka Liepājas pilsētas Padomes izpildkomiteja (turpmāk tekstā PI) priekšsēdētāja Matīsa (Matveja) Edžiņa vadībā. Atjaunoja rūpnīcas „Sarkanais Metalurģis” (kopš 11. maija) darbību. Izpildkomitejas pirmajās sēdēs izlēja jautājumus par ēku un telpu piešķiršanu padomju un armijas iestādēm. Maijā un jūnijā Tirdzniecības ostā sāka pieņemt kuģus un kravas. Atsaucoties Latvijas Komunistiskās (boļševiku) Partijas (turpmāk tekstā LK(b)P) Liepājas pilsētas Komitejas un Liepājas pilsētas PI aicinājumam, uzņēmumu un iestāžu darbinieki un skolu jaunatne 27. maijā piedalījās pirmo reizi organizētajā svētdienas talkā. Liepājas pilsētas PI 12. jūnija sēdē apsprieda jautājumu par kārtības uzturēšanu un apstādījumu aizsardzību ielās un parkos: pilsētas teritoriju iedalīja 26

iecirkņos un izveidoja tehnisko štābu (11). Izmantojot uzņēmumu transportu, tehniskā uzrauga Ludviga un priekšnieka Bileviča vadībā uzsāka atjaunošanas darbus, kurus kopš 31. jūlija organizēja plānveidīgi. Liepājas pilsētas PI 17. jūlijā pieņēma lēmumu Nr. 26 par peldvietu zonu izveidi jūras piekrastē. Raiņa (agrāk Paviljona) un Piejūras (tagad Jūrmalas) parkos noteica celiņus, pa kuriem atļāva braukt automašīnām un pajūgiem.

Liepāja kļuva par republikas nozīmes pilsētu un rajona centru. Pamatojoties uz PSRS Civilās-gaisa flotes priekšnieka, aviācijas maršala Astahova 10. marta rīkojumu Nr. 42 un LPSR 19. marta nolikumu Nr. 224, Liepājas pilsētas PI atvēlēja 60 ha zemesgabalu Liepājas civilās aviācijas lidostai izveidei (12). LPSR Kūrorta pārvalde (3) pārņēma Liepājas peldu iestādi (13) un noteica maksu par ārstniecisko vannu un romiešu pirts izmantošanu (16). Atbilstoši sociālisma prasībām Liepājā rekonstruēja piena kombinātu (1945) un metālizstrādājumu rūpnīcu “Liepāja” (1946). Dzelzceļa tilts ieguva 250 m aizsargzonu (14).

Namu pārvaldēs līdz 25. augustam izveidoja remontu un atjaunošanas darbu brigādes. Liepājas labiekārtošanai sastādīja darbu plānu: priekšsēdētāja vietnieka Kanajeva uzraudzībā sakārtoja ielas, skvērus un laukumus. Liepājas pilsētas PI priekšsēdētājs Edžiņš apstiprināja grafiku, saskaņā ar kuru līdz 25. oktobrim bija jāierīko elektrisko apgaismojumu Vecliepājā – Lielajā, Tirgoņu, Kuršu, Peldu, Uliha (no 1945. gada Uzvaras), Graudu un Klaipēdas ielās un Līvas laukumā, kā arī Jaunliepājā – Rīgas, Brīvības un Sarkanarmijas (no 1945, tagad Oskara Kalpaka) ielās (15).

Padomes priekšsēdētāja pienākumus 9. oktobrī sāka pildīt Radiogs Ansons (17). Sekojot PSRS Zivju rūpniecības Tautas komisāra vietnieka Zaiceva telegrammā un LPSR Zivju rūpniecības komitejas 1945. gada 9. augusta vēstulē Nr. 1493 izteiktiem norādījumiem par Liepājas Zivju rūpniecības izveidi, 28. septembrī apstiprināja Liepājas galvenā arhitekta Roberta Vītoliņa (1907–?) izstrādāto situācijas plānu. Zivju rūpniecības novietne Tirdzniecības ostas akvatorijas apkaimē bija saskaņota ar institūtu „Ļenmorprojekt” (18). Uzņēmuma attīstībai piešķīra papildus zemesgabalu līdz sarkanajai līnijai. Liepājas sanitāri epidemioloģiskā stāvokļa uzlabošanai izveidoja sanitārās caurlaides Siena ielā 9, Rāmavas ielā 8 un Emigrantu ielā (19). Pēc Vītoliņa izstrādātā projekta līdz 25. oktobrim Centrālkapu dienvidu nogāzē izveidoja Brāļu kapus (20): kalniņā uzstādīja pieminekli 1941. gada kaujās kritušajiem Liepājas pilsētas aizstāvjiem (2). Karadarbības laikā autotransports un komunālā saimniecība Liepājā tikpat kā nepastāvēja; tramvaju saimniecības inventāru aizveda uz Vāciju. Liepājā bija nepieciešams paplašināt depo un uzbūvēt transformatora apakšstaciju, lai tramvajs varētu apkalpot strādājošos (21). Tramvaju pārvaldes vadītājs Bidzins saņēma uzdevumu: ar Cukurfabrikas un rūpniecības „Tosmare” atbalstu līdz 1946. gada 10. februārim pabeigt tramvaja līnijas otrās kārtas izbūvi (23). Liepājā līdz 1941. gadam bija reģistrētas 7500 vietas radio pārraižu uztveršanai. Vācu okupācijas laikā 80% no aparatūras radiopārraižu klausīšanai izveda un Liepājā radiofikāciju likvidēja. Radiofikāciju nolēma atjaunot novembrī (22). Liepājā līdz 15. decembrim atvēra bērnu namus Rāmavas ielā 10, Vītoli ielā 30 un Liepu ielā 23 un 29 (24), izveidoja Liepājas pedagoģisko skolu Baseina ielā 9. Liepājā 1941. gadā bija 5 viesnīcas ar 270 vietām, taču pēc kara palika tikai viena viesnīca ar 98 vietām. Te iecerēja uzbūvēt viesnīcu ar 150 vietām. Pilsētā ieradās zemnieki no laukiem, taču viņiem nebija sava nama: telpas nakšņošanai pie stadulām neparedzēja, tādēļ atbraucēji izmantoja sētās pussabrukušas mājas. Iecerēja zemniekiem celt divus namus – Vecliepājā un Jaunliepājā. Pilsētas iedzīvotājiem nebija pieejamas dezinfekcijas kameras, kas bija ļoti pieprasītas. Vajadzības nespēja nodrošināt arī pirtis, kuru ekspluatācijas laiks bija 4–5 gadi: Liepājā bija nepieciešams kombināts ar vannām un veļas mazgātava.

Parku, bulvāru un skvēru labiekārtojums Liepājā nebija apmierinošs. Namu pārvalžu teritorijās un ielās veica koku, krūmu un zālienu inventarizāciju (25): sastādīja plānus un aktus, kurus iesniedza namu pārvaldēm. Noteica atbildību par koku, krūmu un zālienu uzturēšanu, laistīšanu un aizsardzību, bet milicijas konstatēto sistemātisko pārkāpumu gadījumos – arī kriminālatbildību (27). Nolēma uzstādīt pieminekli bojā gājušajiem Liepājas aizstāvjiem (26).

1946. gadā Tosmarē, Jaunajā pasaulē, Ziemeļu un Dienvidu priekšpilsētās, Vecliepājā iedalīja zemesgabalus individuālai būvniecībai (30). Kopš 1946. gada 19. janvāra satiksmi no Uzvaras (līdz 1945. gadam Rožu) laukuma līdz Karostai un dzelzceļa pasažieru stacijai nodrošināja autobuss (28) un tramvajs (29). Dibināja zvejnieku arteli “Boļševiks”.

Padomju valdība paziņoja par jauna administratīvi-politiskā dalījuma izveidi LPSR un arī Liepājā, kur dzīvoja ap 84 000 iedzīvotāju, bet Tirdzniecības osta, rūpniecība un dzelzceļa mezglis veicināja iedzīvotāju skaita pieaugumu. LPSR Ministru Padome (turpmāk tekstā MP) rosināja izveidot Liepājā trīs rajonu darbaļaužu deputātu Padomes un izpildkomitejas. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomiteja (turpmāk tekstā DDPI) 1946. gada 24. aprīlī pieņēma lēmumu Nr. 451 (31) par izmaiņām Liepājas administratīvi-teritoriālajā iedalījumā, radot trīs rajonus ar DDPI katrā: pilsētas ziemeļu daļā – Staļina vārdā nosauktu pirmo rajonu, pilsētas centrālajā daļā – Kirova vārdā nosauktu otro rajonu, bet pilsētas dienvidu daļā – Ļeņina vārdā nosauktu trešo rajonu. LPSR MP priekšsēdētājam sagatavoja lūgumu: iepazīstināt PSRS MP priekšsēdētāju Staļinu (*Иосиф Виссарионович Сталин*, īstais vārds *Иосиф Джугашвили*; 1878–1953) ar priekšlikumu, lai saņemtu „vadoņa un skolotāja” atļauju nosaukt Staļina vārdā Liepājas pirmo rajonu, kurā būtu iekļauta Jaunliepāja, Kara pilsētiņa, birzs un rūpnīca „Tosmare”. Uzskatīja, ka partijas organizāciju tuvināšana strādnieku rajoniem sekmēs darbu rūpnīcās un Liepājas izaugsmi. Rūpnīcā „Tosmare” Medvedkova un Virziņa vadībā organizēja lēmumam Nr. 451 veltītu sapulci, kurā piedalījās 920 cilvēki. No Liepājas uzņēmumu vadītājiem pieprasīja izziņas par strādājošo skaitu, lai aprēķinātu pilsētas iedzīvotāju skaitu. Liepājā 1946. gada 1. martā pastāvēja Jaunliepājas un Vecliepājas rajoni.

Rīgā pie LPSR MP nodibināja Arhitektūras lietu pārvaldes Republikāniskās arhitektūras-plānošanas darbnīcas (1945), un arhitekts Vitālijs Ivanovs (1909–1964) izstrādāja priekšlikumu skices Liepājas plānojuma attīstībai. Uzklusot projekta autora ziņojumu un izskatot skices (32), Liepājas pilsētas DDPI 1946. gada 16. augustā nolēma: uzskatīt par pareizu, ka pieņemtais iedzīvotāju skaits Liepājā turpmākajos 15–20 gados būs 150 000, bet pirmajā kārtā līdz 1950. gadam – 100 000; atbalstīt piedāvāto sociāli-ekonomisko specializāciju, kas nosaka pilsētveidojošo faktoru – rūpniecības, transporta u. c. perspektīvo attīstību; akceptēt dzīvojamās, ražošanas un noliktavu apbūves teritoriju izvietojumu un jaunas šķirošanas stacijas izbūvi Ālandes stacijas apkaimē aiz pilsētas robežām. Sakarā ar to, ka pilsētas izaugsmei piemērotas teritorijas bija ļoti ierobežotas, teritoriālai attīstībai paredzēja Tosmari, piepilsētas zemes ziemeļaustrumos, platības Tosmares ezera rietumu un ziemeļu piekrastē un pretējā krasta ziemeļu daļā. Dzelzceļa atzarus paredzēja izveidot gar kanālu, bet dzelzceļa saimniecību – preču stacijas rajonā. Iecerēja Tirdzniecības ostu pārcelt no kanāla uz Ziemas ostu. Gaļas kombinātu, spirta rūpnīcu, veterināro klīniku sanitāru apsvērumu dēļ ieteica būvēt zemesgabalos jaunā vietā. Uzskatīja par mērķtiecīgu un pareizu Zivju kombinātu pārcelt uz citu vietu, pieprasot Zivju rūpniecības ministrijas slēdzienu. Parādes maģistrāļu izveidei bija nepieciešams līdz 30 – 35 metriem paplašināt Rīgas, Peldu, Graudu, Jūrmalas, Ezera un citas ielas, bet Brīvības, Ganību un citas ielas pārvērst par transporta maģistrālēm. Iecerēja ap Uzvaras laukumu izveidot administratīvo centru, bet pilsētas rajonos – zaļo zonu. Akceptēja zonējuma shēmu celtniecībai, jauna tramvaja tilta būvniecību pār kanālu Rīgas ielas ass virzienā, kā arī dzīvojamās apbūves ēku tipus, saglabājot procentuālo attiecību – trīs līdz četrus stāvu ēkas 35%, divstāvu ēkas 30%, vienkāvu bloķētās un individuālās ēkas 35%. Aprēķina laikam pieņemtā dzīvojamās platības norma bija 12 m², bet pirmajā kārtā – 9 m². Pilsētas komunālai saimniecībai (Markevics), plānu nodaļai (Zanuzdanova) un pilsētas galvenajam arhitektam Vitolniekam uzdeva līdz 1. septembrim sastādīt būvniecības pirmajā kārtā (1946–1950) ceļamo dzīvojamo, sociālās-kultūras-sadzīves un komunālo objektu sarakstu, kā arī lūgt LPSR MP apstiprināt skices Liepājas plānojuma attīstībai un piešķirt līdzekļus ģenerālā un detālā plānojuma izstrādei. Liepājā līdz 1947. gada sākumam bija jāveic ģeodēziskā uzmērīšana plānu M 1:2000 izgatavošanai.

Arhitektūras lietu Komitejas pie PSRS MP priekšsēdētāja vietnieks V. R. Rubaņenko 1946. gada 1. novembrī apstiprināja „Instrukciju celtniecības komplekso shēmu

1946.–1950. gadam sastādīšanai” (77) un 7. novembrī izdeva pavēli Nr. 891 (78) par celtniecības komplekso shēmu izstrādi; pielikumā pievienoja pilsētu sarakstu. Arhitektūras lietu pārvaldes pie LPSR MP priekšnieks Kiše 13. decembrī izdeva pavēli Nr. 155 (79) par celtniecības kompleksās shēmas izstrādi Liepājai.

Liepājā līdz 1946. gada 15. oktobrim iecerēja labiekārtot Stacijas laukumu, novākt drupas pilsētā un Biržas laukumā, kā arī institūta „Latzilkomunstroj” direktora Kļaviņa vadībā uzstādīt pastāvīgas tribīnes (33). Lai iespējami ātrāk labiekārtotu Lielo un Rīgas ielu (34), galvenajam arhitektam Vītolniekam pieprasīja līdz 5. septembrim izstrādāt projektu Parādes laukuma izveidei teritorijā starp Rīgas ielu, Jauno Ostmalu, gaļas un piena kombinātiem.

1947. gada 21. februārī Rubaņenko adresēja Liepājas pilsētas galvenā arhitekta pārvaldei dokumentu Nr. 82-3 (80) un norādīja, ka līdz 1. maijam jāizstrādā „Liepājas celtniecības kompleksā shēma 1946.–1950. gadam”. Arhitektūras lietu Komitejas pie PSRS MP priekšsēdētājs G. Simonovs 14. jūnija pavēlē Nr. 302 pagarināja beigu termiņu līdz 1947. gada 15. jūlijam. Arhitektūras lietu pārvaldes pie Latvijas PSR Ministru Padomes Arhitektūras Padomes priekšnieka pienākumu izpildītājs Dmitrijevs 27. jūnija vēstulē Nr. 747 (81) par izmaiņām informēja Liepājas pilsētas galveno arhitektu Vītolnieku.

Arhitektūras lietu pārvaldes pie LPSR MP Projektu un tāmju ekspertīzes birojs Rīgā, Doma laukumā 6 saņēma Liepājas pamatplānu M 1:10 000 ar esošo apbūvi līdz 1946. gada 1. janvārim, „Liepājas celtniecības kompleksās shēmas 1946.–1950. gadam” rasējumu uz gaismas kopijas, paskaidrojuma rakstu un Liepājas pilsētas DDPI 1947. gada 23. maija lēmumu par „Liepājas celtniecības kompleksās shēmas 1946.–1950. gadam” (36) priekšlikuma apstiprināšanu. Arhitekts-eksperts S. Razživins (*Разживин*) 19. septembrī deva slēdzienu „Liepājas celtniecības kompleksai shēmai 1946.–1950. gadam” (82) un norādīja, ka trūkst ziņu par komunālo organizāciju ieinteresētību un priekšlikuma saskaņošanu ar pilsētas plānošanas organizācijām. Paskaidrojuma rakstā nebija sistēmiski pamatoti principi celtniecības izvietojumam pilsētā, projektētie celtniecības apjomi netika sasaistīti ar Valsts Plāna un ministriju piegādes plāniem, trūka saskaņojumu ar ieinteresētajām organizācijām, nebija teritoriju sadalījums atsevišķiem būvniekiem un nebija norādīti konkrēti kanalizācijas, ūdensvadu un tramvaja sliežu ceļu ierīkošanas termiņi 1945.–1950. gadā. Statistika neatspoguļoja kara laikā zaudēto apbūvi un pilsētas atfēršanu no drupām. Pamatplānā rādīta esošā apbūve, taču bez ūdensvada pilsētas ziemeļu daļā. Shēmā celtniecības apjoma lielāko daļu veidoja atjaunojamie rūpniecības uzņēmumi, kuriem nebija izšķiroša nozīme pilsētas noformējumā. Uzskatīja, ka Piena kombināta novietojums Jaunajā Ostmalā var traucēt pie tramvaja tilta pareizi izveidot Parādes laukumu – nozīmīgu komunikācijas vietu Liepājā. Daudzām kapitāli remontējamām ēkām nebija norādīts iemesls to mērķtiecīgai atjaunošanai – iespējams tādēļ, ka namus uzskatīja par vērtīgiem. Pilsētas centrā jaunu ēku būvniecība pie ielām un laukumiem bija jāveic saskaņā ar shēmu. Lai gūtu vislielāko efektu vienotas apbūves izveidē, bija nepieciešams atjaunot Lielās ielas apbūvi, uzbūvējot viesnīcu, apgabala pārvaldes ēku un piecstāvu dzīvojamo namu, bet Uzvaras laukuma pretējā pusē – dzīvojamo namu. Iebildumus radīja viesnīcas ēkas gala fasādes orientācija pret Lielo ielu, kā arī četrstāvu dzīvojamā nama novietojums Pasta un Graudu ielu stūrī, kur bija vēsturiski izveidojies ielu saslēgums, kuru būtu jārekonstruē, tādēļ šo namu ieteica izvietot galvenajā ielā. Individuālo ēku celtniecību paredzēja četros pilsētas rajonos, bet apbūvi no pilsētas centra un rūpniecības uzņēmumiem 3 km attāļajā dienvidu rajonā noraidīja. Tramvaja līnijas izbūvi pilsētas ziemeļu daļā atbalstīja, taču uzskatīja, ka tās izbūve līdz Pērkones upei nebija pamatota: pirmajā kārtā ieteica izbūvēt sliežu ceļu līdz kapsētas ziemeļu robežai. Kanalizācijas un ūdensvada ierīkošanai nebija norādīts laiks – tas varēja apgrūtināt ieceres īstenošanu. Ūdenstornā novietojums pie galvenās ielas pretī izpildkomitejai nebija pieņemams. Pilsētas apzaļumošana iebildumus neradīja, taču stādījumus neieteica iekopt Tirdzniecības kanāla austrumos uz salas, kuras konfigurāciju iecerēja mainīt. Līdz projekta pilnīgai pabeigšanai bija jāsaņem dokumenti celtniecības īsteno iespēju apliecināšanai, jāprecizē piecstāvu dzīvojamā nama un individuālās apbūves izvietojums,

jānorāda shēmā divstāvu dzīvojamo ēku, veikalu un bērnudārzu, ūdensvada un kanalizācijas izbūve 1946.–1950. gadā, jāorientē jaunās viesnīcas ēkas galvenā fasāde pret Lielo ielu un jāizvērtē stādījumu nepieciešamība salā.

Arhitektūras lietu pārvaldes pie LPSR MP Arhitektūras Padomes 1947. gada 29. novembra sēdē Arhitektūras lietu pārvaldes pie LPSR MP priekšnieks Kiše, Arhitektūras Padomes loceklis, arhitekts-eksperts, docents Osvalds Tīlmanis (1900–1980), Projektu un aprēķinu ekspertīzes biroja priekšnieks Minuhins, Pilsētu plānošanas nodaļas vadītājs Kramarevs, Galvenās Arhitektūras Celtniecības komitejas galvenās inspekcijas priekšnieks Aizsilnieks, Pilsētu plānošanas nodaļas vecākais arhitekts Ūdris, Liepājas pilsētas galvenais arhitekts Roberts Vītolnieks, Jelgavas pilsētas galvenais arhitekts V. Laks, Liepājas attīstības projekta autors Vitālijs Ivanovs, Republikāniskās Arhitektūras-plānošanas darbnīcas arhitekts-eksperts S. Razživins un sekretārs Pļavinskis izskatīja Liepājas un Jelgavas pilsētu turpmākās attīstības iespējas. Protokolā Nr. 54 (83) bija teikts, ka arhitekta Vītolnieka izstrādātā „Liepājas kompleksās celtniecības shēma 1946.–1950. gadam” tiek apstiprināta ar nosacījumu: trīs mēnešu laikā saskaņā ar norādījumiem precizējams un papildināms paskaidrojuma raksta teksts, jāpaskaidro shēmas rezultāti un plānā jāparāda pilsētas ziemeļu daļā esošais ūdensvads. Ūdensvada, kanalizācijas un tramvaja līniju paplašināšana jāprecizē līdz 15. jūlijam.

Liepājā 1947. gada otrajā kvartālā sāka attīrīt būvlaukumu, bet līdz 1. novembrim bija jāsaņem projekta dokumentācija, lai pēc tās apstiprināšanas varētu sākt blokēkas celtniecību Pasta un Graudu ielu stūrī (35). Liepājā dibināja Ekspedīcijas zvejas pārvaldes Liepājas bāzi (1947), veica sagatavošanas darbus jaunas tramvaja līnijas un viesnīcas izbūvei, sarūpēja līdzekļus pirts remontam, frizētavu un veļas mazgātavas darbībai, iebraucamo sētu un kapsētu labiekārtošanai. Sarkanarmijas ielā 36/38 būvēja autoremonta rūpnīcu – pēckara piecgades lielāko uzņēmumu Liepājā (Gintners, 2004: 52), paplašināja Liepājas gāzes elektrostaciju. Drošības apsvērumu dēļ 25. jūlijā slēdza Sarkanarmijas ielu posmā pie rietumu robežas (39).

Liepājā divos pirmajos pēckara gados iedzīvotāju skaits pieauga līdz 110 000. Darbu uzsāka rūpniecības, ārstniecības, sadzīves, kultūras un izglītības uzņēmumi. Liepājas pilsētas DDPI un LK(b)P Liepājas pilsētas komitejas operatīvu vadību un kontroli ikdienā apgrūtināja iedzīvotāju apkalpošana kultūras, komunālajā un sadzīves jomās. Masveidā palielinājās politiskā aktivitāte, partijas pirmorganizāciju un komunistu skaits. Ņemot vērā 14 km garās pilsētas izvietojumu un ģeogrāfiskās īpatnības, kā arī nepieciešamību pietuvināt iedzīvotājus vietējiem partijai un padomju varas orgāniem (37), Latvijas Komunistiskās Partijas Centrālajai Komitejai un LPSR MP pieprasīja sagatavot petīciju iesniegšanai Vissavienības Komunistiskās (boļševiku) Partijas Centrālajai Komitejai un PSRS MP, lai LPSR Augstākās Padomes prezidijs saņemtu atļauju veikt rajonēšanu Liepājā. Pēc iedzīvotāju skaita, rūpniecības uzņēmumu, kultūras, izglītības, komunālo, sadzīves un citu rādītāju izvērtēšanas pilsētā bija jāizveido trīs administratīvie rajoni un tiem jāapstiprina nosaukumi: I rajonam – Vecliepāja, II rajonam – Jaunliepāja, III rajonam – Ziemeļu (38). Pamatojoties uz LPSR MP rezolūciju, Liepājas pilsētas DDPI pieņēma lēmumu, ar kuru pasludināja Liepājas pilsētas teritoriju par slēgtu. Sākot ar 1948. gada 1. janvāri (40) civilpersonām atļāva ierasties Liepājā, uzrādot Jūras-Kara komandanta izdotu caurlaidi.

1948. gadā Liepājā rūpējās par stādījumiem (42): apstiprināja rekonstrukciju projektus Uzvaras laukuma daļai starp Stendera, Baznīcas, Lielo un Pumpura ielu, skvēriem Padomju prospekta, Jūras, Marijas (no 1955. gada Jēkaba Dubelšteina) un Graudu ielu krustojumā un Rīgas un Raiņa ielu krustojumā (41). Komunālās daļas vadītāja Biļeviča vadībā līdz 1. jūlijam projektus vajadzēja īstenot. 1. jūnijā pieņēma ekspluatācijā tramvaja līniju, bet 3. jūlijā – pēc sliežu pārkārtošanas izveidoto apvedceļu ap bijušo Rožu laukumu (44). Satiksmi Liepājā nodrošināja četras tramvaja līnijas (Gintners, 2004: 52). Tilts, kuru izmantoja tramvaja un smagā autotransporta kustībai starp Jaunliepāju un Vecliepāju, bija avārijas stāvoklī (43), tādēļ 1948. gada 3. ceturksnī to nolēma atjaunot. Remonta darbu laikā satiksmi novirzīja pa dzelzceļa

tiltu. Liepājas aizstāvēšanas cīņās kritušo padomju karavīru kapos vasarā uzstādīja pieminekli, darinātu pēc tēlnieka Rūdolfā Aldera (1907–1987) meta un arhitekta Vītolnieka aprēķiniem.

1949. gadā Labiekārtošanas kantora direktora Zīlīša vadībā Uzvaras laukuma paplašinājumā un pie Lielās un Radio ielām līdz 1. majam ierīkoja atpūtas vietu ar koku, dekoratīvo krūmu un ziedu stādījumiem noformētu bērnu laukumu, bet Pasta, Radio, Marijas ielā – labiekārtotu skvēru (līdz 1. jūnijam). Pasta automašīnu stāvvietām paplašināja Pasta un Radio ielas. Labiekārtoja Komjaunatnes ielu un Komjaunatnes laukumu (līdz 1. majam), skvēru Republikas un Krišjāņa Valdemāra ielu paplašinājumā (līdz 21. jūlijam) un Uzvaras (kopš 1945, tagad Uliha) ielas un Padomju prospekta stūrī. Nojaucot ēkas Marijas ielā 20 un 18, Ausekļa ielā 3 un 5 un Dīķu ielu 2 un 4, paplašināja laukumu, kuru līdz 1. jūlijam labiekārtoja. Vecajā Ostmalā turpināja novākt drupas, lai pēc projekta izstrādes izveidotu bulvāri. Izprojektēja laukumu Padomju prospekta noslēgumā, kur līdz 15. majam iestādīja kokus; stādījumus papildināja kūrorta „Liepāja” (direktors Popovs) teritorijā. Arhitekts Vītolnieks izstrādāja projektu Raiņa parka pārveidei un zāliena laukumam starp Jēkaba un Lielo ielu. Labiekārtošanas kantora Parku un zaļo stādījumu priekšnieka Treilona vadībā paredzēja līdz 1. majam ierīkot apstādījumus teritorijā starp Brīvības, Tirgus un Kolhoznieku (tagad Zemnieku) ielām līdz piena kombinātam. Jaunliepājas pusē kanālmalā pie tilta līdz 1. majam uzstādīja nožogojumus, bet līdz 1. oktobrim labiekārtoja Parādes laukumu. Skolas ielas posmu starp Jāņa un Komunālo (kopš 1948, tagad Baznīcas) ielu līdz 1. oktobrim paplašināja. Ventspils ielas parku līdz 1. novembrim labiekārtoja. Pilsētas nomaļajās ielās līdz 1. jūlijam ierīkoja elektrisko apgaismojumu (45).

Saskaņā ar LPSR MP 1948. gada 29. oktobra nolikumu Nr. 1229 par kultūras pieminekļu aizsardzības darba uzlabošanu un instrukciju arheoloģisko un vēstures pieminekļu uzskaitēi, reģistrācijai, saglabāšanai, Liepājas pilsētas DDPI 1949. gada 23. septembrī pieņēma lēmumu Nr. 677 „Par vēsturisko pieminekļu uzskaiti un saglabāšanu Liepājā”.

Dzīvojamā fonda atjaunošana un celtniecība atpalika no rūpniecības un transporta attīstības: uzņēmumu direktoriem izvirzīja pienākumu sarūpēt līdzekļus patstāvīgu dzīvokļu celtniecībai. Finansējumu dzīvojamo ēku, komunālo un izglītības objektu būvniecībai pieprasīja arī no ministrijām. Apstiprināja projektu dzīvojamai ēkai, kuru paredzēja 1950. gadā būvēt Kārļa Marksa (no 1949, tagad Graudu) un Pasta ielu stūrī. 1950. gada darbu plānā iekļāva dzīvojamo ēku atjaunošanu Autoru ielā 4, Pasta ielā 28, Imanta Sudmaļa (no 1946, tagad Kungu) ielā 49 – tehniskās dokumentācijas izgatavošanas termiņš bija 1949. gada 1. oktobris (47), pirts rekonstrukciju Jelgavas ielā 17, vidusskolas ēkas celtniecību Krūmu ielā 39, kinoteātra atvēršanu dievnama telpās Jaunliepājā, Brīvības un Tirgus ielu stūrī. Lai neaizkavētu pilsētas atjaunošanu, ūdensvada un kanalizācijas pirmās kārtas izbūvi un pilsētas transporta rekonstrukciju, tika veicināta Liepājas ģenerālā plāna shēmas izskatīšana un apstiprināšana. Iecerēja uzbūvēt lasītavu Piejūras parkā, labiekārtot Stacijas laukumu un ierīkot laivu nomas staciju. Pilsētas galvenajam arhitektam Afanasjevam vajadzēja izstrādāt padomju varas desmitgadei veltīta pieminekļa-monumenta projektu un līdz 1949. gada 1. novembrim iesniegt Liepājas pilsētas DDPI apstiprināšanai (46).

Liepājas saimniecības atjaunošanas un attīstības 1950. gada plāna projektā ietvēra tramvaja sliežu ceļu rekonstrukcijas tehniskās dokumentācijas izstrādi. Paredzēja: pilsētas centrālajā daļā tramvaja satiksmi aizstāt ar trolejbusiem, ierīkot tramvaja līniju uz Cukurfabriku un fabriku „Tosmare” un izveidot jaunu tramvaju parku pilsētas nomalē, jo esošajā depo nebija remonta bāzes un vajadzīgais vagonu skaits. Trolejbusu līnijas pirmās kārtas izbūvi iecerēja veikt 1951. gadā. Centralizētas ūdensvada un kanalizācijas izbūvei bija nepieciešams paplašināt elektrotīklus, jo esošie inženiertīkli vairs neatbilda tehniskajām prasībām. Esošais tilts neapmierināja pilsētas transporta prasības un apgrūtināja normālu satiksmes kustību, tādēļ 1950. gadā iecerēja sākt izpēti darbus un projektēt jaunu tiltu pilsētas centrā pāri kanālam. Liepāja kara laikā pilnībā vai daļēji bija zaudēja 212 600 m² dzīvojamās platības, taču trīs gadu laikā tika atjaunoti tikai 12 500 m² vai 6%. Liepājā 1949. gadā dzīvoja 72 500 cilvēki,

pārsniedzot par 32% pirmskara iedzīvotāju skaitu. 1950. gadā paredzēja pabeigt lietuves ceha būvniecību, palielināt ražošanu metālizstrādes, tekstila galantērijas un kokapstrādes kombinātos. Liepājas skolās mācījās 6831 audzēkņi, un mācības organizēja divās maiņās. Liepājā iecerēja 1950. gadā uzsākt izpētes darbus, lai pēc tipveida projekta 1951. gadā uzbūvētu jaunu skolu, kā arī paredzēja atvērt bērnu tuberkulozes sanatoriju (46).

Liepājas centra apbūves atjaunošana 20. gadsimta piecdesmitajos gados

1950. gada pirmajā kvartālā Pilsētas arhitekta Afanasjeva vadībā izstrādāja projektu Stacijas laukuma un strūklakas rekonstrukcijai. Būvdarbu izpildi uzraudzīja Valsts arhitektūras un celtniecības kontroles inspektors Vītolnieks (47). Liepājas pilsētas DDPI 1950. gada 21. aprīlī apstiprināja plānošanas uzdevumu tilta būvniecībai pār Tirdzniecības ostas kanālu (48): līdz 1. oktobrim bija jāsapatavo divi varianti – izpildījumam no dzelzsbetona un metāla, kā arī arhitektoniskā noformējuma priekšlikumi. Projektējamā tilta ass novietojumu noteica pilsētas arhitekts, bet tilta platumu – asfaltēta brauktuve ar vienā līmenī izvietotām divām tramvaja līniju un automašīnu kustības joslām un gājēju ietvēm brauktuves katrā pusē. LPSR Komunālās saimniecības ministrijas Republikāniskais projektēšanas trests uzsāka izpētes darbus un projekta dokumentācijas izstrādi, kuru veica trīs stadijās: projekta uzdevums, tehniskais projekts un darba zīmējumi.

Liepāju ar 64 200 iedzīvotājiem 1950. gada augustā pasludināja par slēgtu pilsētu. Padomju armijas demobilizēto karavīru ierašanās mehāniski palielināja iedzīvotāju skaitu pilsētā, un nacionālais sastāvs strauji izmainījās. Bijušo „Olimpijas” stadionu fortos sakārtoja, un to atklāja kā „Dinamo” stadionu. Pedagoģiskās skolas vietā 1. septembrī darbību sāka divgadīga augstākā mācību iestāde – Liepājas Skolotāju institūts (Gintners, 2004: 53).

1951. gada pirmajā pusgadā no drupām bija attīrīta Lielā, Skolas un Jūras iela un Vecā Ostmala, bet gruvešus vēl vāca Vītolu ielā (Gintners, 2004: 53). Labiekārtoja parkus, skvērus un pludmali, laukumus Biržas un Skolas ielās un Padomju prospekta galā, tomēr darbu kvalitāte nebija apmierinoša (49). Liepājas pilsētas DDPI pieņēma lēmumu Nr. 546 par parku kanālu, grāvju un dīķu tīrīšanu. Jaunliepājā atvēra bibliotēku, bet rūpnīcā „Sarkanais Metalurģis” – Baltijā pirmo skārda velmētavu. 1912. gadā dibināto eksportkautuvi pārveidoja Liepājas gaļas kombinātu. 30. jūnijā atklāja vidusskolu Krūmu ielā 39 (vēlāk 11. vidusskola). PSRS MP 18. augustā pieņēma lēmumu par Liepājas Tirdzniecības ostas akvatorijas un tai pieguļošo teritoriju ar piestātnēm, krasta būvēm un iekārtām atdošanu līdz 1952. gada 1. janvārim 4. jūras karaflotei (Gintners, 2004: 53). Tirdzniecības ostā izbeidza saimniecisko darbību un pielāgoja militārajām vajadzībām.

1952. gada Liepājas apzaļumošanas plānā paredzēja iestādīt ziedus, 19 100 kokus un krūmus ielās un skvēros, Piejūras un Raiņa parkos, pludmalē. Piejūras parkā kapitāli remontēja celiņus un uzstādīja stacionārus soliņus. Alejā, kas veda uz jūru, izvietoja četras dekoratīvas ziedu vāzes. Komjaunatnes ielas galā līdz 21. jūlijam iecerēja uzbūvēt pilsētas arhitekta projektētu ieejas arku, bet bērnu laukumā – uzstādīt sēnītes un skulptūru „Zēns ar bumbu” (50), izveidot kalniņu (līdz 1. maijam) un volejbola laukumu (līdz 15. maijam). Restorāna „Jūra” direktoram Liskovam vajadzēja Piejūras parka bērnu laukumā uzstādīt paviljonu saldējuma un atspirdzinošo dzērienu tirdzniecībai, bet pludmalē atklāt vasaras paviljonu. Padomju prospekta galā labiekārtoja parku, novietoja četras dekoratīvas ziedu vāzes un skulptūru „Laivinieks ar airi”, soliņus un telefona aparātus. Pludmalē izvietoja sešas sēnītes, divus telefona aparātus un stacionārus soliņus. Dekoratīvas vāzes uzstādīja arī Lielās ielas abās pusēs un skvēra zālienā pie teātra. Saskaņā ar skici Lielās, Jūras un Radio ielas apkaimē līdz 1. maijam ierīkoja skvēru. Lielās un Jūras ielas skvērā uzstādīja soliņus un līdz 21. jūlijam novietoja skulptūru „Meitene tautastērpā”, bet Komjaunatnes laukumā – skulptūru „Pionieris ar baložiem” (50).

Uzvaras laukumā uzstādīja Goda plāksni un soliņus, novietoja divas dekoratīvas ziedu vāzes. Bijušā Armijas ekonomiskā veikala vietā līdz 1. maijam labiekārtoja laukumu – tā stūrī

izveidoja puķu dobi, uzstādīja soliņus, metāla tvertnes atkritumiem un piena kombināta direktora sarūpēto saldējuma un atspirdzinošo dzērienu paviljonu. LPSR MP (4) un Liepājas pilsētas DDPI maijā pieņēma lēmumu (51) uzcelt Padomju (apgabala) Namu Liepājas administratīvā centra izveidei Uzvaras laukumā. Piesaistes un labiekārtojuma projektā paredzēja pirms celtnes laukumu V. I. Ļeņina bronzas skulptūrai. Augustā sāka rakt nama būvbedri. Vecajā Ostmalā posmā starp tiltiem iecerēja līdz 21. jūlijam izveidot bulvāri.

Parādes laukumam līdz 1. novembrim izstrādāja plānojumu, un ēku gala fasādes apzaļumoja ar vītenaugiem. Raiņa parkā līdz 15. maijam iecerēja izveidot divus volejbola laukumus un krūmu dzīvžogu gar Brīvības ielu, bet celiņu malās līdz 1. maijam bija jāizvieto stacionāri soliņi un kalniņā jālabiekārto skatu laukums, kā arī pretī Dzelzceļnieku ielai jāuzstāda divas dekoratīvas vāzes. Liepājas galvenais arhitekts Zeltens izgatavoja plānojumu parkam Ventspils ielā, kur līdz 1. aprīlim iekopa stādījumus.

Saskaņā ar Liepājas pilsētas galvenā arhitekta 1952. gada 27. februārī izsniegto un LPSR MP Arhitektūras lietu pārvaldē 1952. gada 18. martā apstiprināto arhitektūras plānošanas uzdevumu Nr. 031, LPSR Republikāniskā projektu institūta arhitekts Vladimirs Kruglovs (1902–?), izmantojot 1947. gada uzmērījumu „sarkano līniju plānam”, izstrādāja detālplānojumu (1953) Liepājas pilsētas centrālajai daļai (84). Projektēšanai izmantoja bijušajās Arhitektūras-plānošanas darbnīcās izgatavoto ģenerālā plānojuma shēmu, kas 1950. gadā ar rezolūciju Nr. 1389 bija apstiprināta LPSR MP.

1954. gada 1. janvārī darbu sāka uz Lokomotīvu un vagonu remonta rūpnīcas bāzes izveidotā Liepājas Lauksaimniecības mašīnu rūpnīca („Liepājseļmaš”). Liepājas Skolotāju institūtu pārorganizēja par četrgadīgu Valsts pedagoģisko institūtu (Gintners, 2004: 54).

1955. gada 18. martā PSRS MP apstiprināja mācību iestādi zivju ieguves speciālistu sagatavošanai – Liepājas Jūrniecības skolu. Lielo un Tīroņu ielu 21. aprīlī pārdēvēja par Ļeņina ielu (Gintners, 2004: 55). Liepājas labiekārtošanas darbu plāns (52) paredzēja līdz 15. maijam iestādīt 200 kokus Piejūras parkā un 300 kokus Raiņa parkā, bet Ventspils ielas parkā – 200 kokus un 400 krūmus, kā arī iekopt puķu dobes un ierīkot bērnu laukumu (52). Labiekārtošanas kantora dekoratīvo koku audzētavā iestādīja 1000 koku stādus.

Liepājas pilsētas aizstāvjiem 1941. – 1945. gada Tēvijas karā iecerēja uzstādīt pieminekli. Komisijai, kurā iekļāva Liepājas pilsētas DDPI priekšsēdētāju Leini, LKP pilsētas komitejas pirmo sekretāru (1953) Indriķi Pinksi, politdaļas vadītāju Smirnovu, laikraksta „Komunists” redaktoru Blūmu, pilsētas galveno arhitektu Robertu Vītoliņu, Liepājas muzeja direktoru Jāni Sudmali (1887–1984) un Liepājas lietišķās mākslas skolas direktoru Možeiku (53), vajadzēja līdz 1955. gada 25. aprīlim izraudzīties vietu monumenta novietošanai.

1956. gada 1. janvārī Piejūras parka muzikālā gliemežnīca (137 m²), stacionārie koka soliņi, koka nožogojums un kases kiosks nonāca Liepājas pilsētas DDPI Kultūras nama (vadītājs Nikolajevs) pārvaldībā (54). Piejūras parku nolēma paplašināt, lai pilsētu pasargātu no jūras vējiem un uzlabotu iespējas atpūtai (55). Aprīlī iedzīvotājus, uzņēmumu pārstāvjus un kareivjus iesaistīja parka ziemeļu daļas uzkopšanas darbos. Sarakstā katrai organizācijai norādīja izpildāmo darbu apjomu. Septembrī pieņēma lēmumu par sabiedriskas tualetes būvniecību Piejūras parkā. Liepājas pilsētas DDPI priekšsēdētāja Dundura vadībā no 5. oktobra līdz 1. novembrim organizēja Meža un dārza dienas (56). Apstiprināja koku un krūmu stādīšanas plānu, norādot pilsētas uzņēmumu pārstāvju līdzdalību un atbildību šajā pasākumā. Īstenoja pilsētas arhitekta Vītoliņa ieceri: teritorijā no Padomju prospekta līdz zvejnieku artelim „Boļševiks” iekopa Jaunlaulāto parku, kuru mūsdienās izmanto suņu pastaigām. Jūras piekrastē trīs kilometru garā joslā tika radīti Latvijā lielākie dēstītie stādījumi. Liepājas mežniecībā radīja kokaudzētavu labiekārtošanas vajadzībām. Decembrī apstiprināja Liepājas galvenā arhitekta Vītoliņa sastādīto Arhitektūras projektēšanas uzdevumu piecstāvu dzīvojamās ēkas būvniecībai Ļeņina 4/6 un Radio ielā 11/13 (57): nama pirmajā stāvā paredzēja veikalus, bet divu un trīs istabu dzīvokļiem – pieslēgumu centrālajai apkurei, ūdensvadam, kanalizācijai un gāzesvadam. Celtnieku ielā 6/8 iedalīja zemesgabalu Latvijas Republikāniskā Radio centra

televīzijas retranslācijas stacijas izveidei. Tirdzniecības osta atsāka darbību. Grīzupes ielā uzcēla dzelzsbetona konstrukciju rūpnīcu, un tā veicināja celtniecības industrializāciju, rūpniecības uzņēmumu un dzīvokļu būvniecību, taču strauji pazeminājās ēku vizuālā un tehniskā kvalitāte. Pāri Tirdzniecības kanālam izveidoja koka tiltu uz pāļiem (60), bet metāla tiltu demontēja.

1957. gadā PSRS Transporta ministrijas celtniecības organizācija „Moststroj” (*Мостстрой*) (61) uzsāka tramvaja dzelzsbetona tilta būvniecību. Pilsētas labiekārtošanas darbu plānā (58) paredzēja Raiņa un Ventpils ielas parkos iestādīt kokus un izvietot soliņus, izstrādāt plānojumu parkam pie Zvejnieku alejas (kopš 1955), izvietot soliņus skvēros Republikas un Kr. Valdemāra ielu stūrī, pie Uzvaras un Raiņa ielām, kā arī Tirdzniecības kanāla krastmalā iestādīt 25 kokus, izvietot soliņus un ierīkot zālienu. Pieminekļa būvniecības tehnisko uzraudzību veica Celtniecības un arhitektūras nodaļas vadītājs Vītolnieks (58). Piejūras parkā līdz 15. aprīlim uzbūvēja sabiedrisko tualeti, bet līdz 1. jūnijam uzstādīja tēlnieka Raimonda Muzikanta (1924–2014) 1956. gadā izgatavoto strūklaku „Zivis”. Liepājas aizstāvju pieminekļa uzstādīšanai apstiprināja tāmes (63). Projektēšanas institūta „Latgiprogorstroj” arhitekti, izmantojot trīsstāvu 27 dzīvokļu ēkas tipa projektu I-430-2, izstrādāja nama Kuršu ielā 11/13 (59) piesaisti. Primitīvās būvformas sabiedrisko celtnu fona apbūvei izraisīja iedzīvotājos negatīvas emocijas (9).

Liepājas Vispārējais Teritoriālais Celtniecības trests (turpmāk tekstā LVTCT) Uzvaras laukuma malā uzbūvēja arhitekta Andreja Aivara (1909–1975) projektēto sabiedrisko ēku (Ļeņina ielā 14), kurā vēlāk izvietoja Liepājas pedagoģisko institūtu (64). Liepājas galvenā arhitekta Vītolnieka vadītā komisija 1957. gada 16. decembrī pieņēma namu ekspluatācijā.

1958. gada 16. maijā Liepājā kā patstāvīga saimnieciska apvienība sāka darboties Kultūras un atpūtas parks. 1. jūnijā atklāja avioliņiju Liepāja–Rīga. Darbību sāka pasažieru lidosta un sanatorija „Liepāja” – otrā ievērojamākā jūras kūrvieta Latvijā. Raiņa parku labiekārtoja, bet Piejūras parku turpināja paplašināt (65) un pārveidot, to apbūvējot – Celtniecības un arhitektūras nodaļas vadītāja Vītolnieka uzraudzībā (62) rudenī uzcēla kinoteātri “Dzintars” (5). Liepājā 16. jūlijā sāka izbūvēt centralizētu ūdensvadu, kura celtniecībā kopš augusta iesaistīja pilsētas lielākos uzņēmumus. Ierīkoja kanalizāciju, cēla individuālās dzīvojamās mājas (8). Liepājas eļļas fabrikā sāka būvēt eļļas ekstrakcijas cehu.

1959. gadā dzīvojamo ēku un katlu mājas celtniecībai Vītolu ielā (67) apstiprināja projektēšanas uzdevumu, bet institūtā „Latgiprogorstroj” sagatavoja finanšu aprēķinus (8). Piejūras parku turpināja paplašināt un labiekārtot: Kultūras nodaļai (vadītāja Balode) līdz 1. aprīlim bija jāpagatavo projekts atrakciju ierīkošanai, bet līdz 1. jūlijam jānodrošina lasītavas izbūve (68). Lietišķās mākslas skolā (direktors Možeiks) līdz 1. aprīlim izstrādāja Komjaunatnes laukuma skvēra labiekārtojuma projektu. Raiņa parkā uzstādīja izpletņu lēcēju torni, bet Kolhoznieku ielā turpināja izbūvēt otro kanalizācijas kolektoru. Paredzēja uzbūvēt arī glābšanas staciju, zivju veikalu un veļas mazgātavas.

Laukumu starp pedagoģisko institūtu un Lauksaimniecības mašīnu rūpnīca dzīvojamo namu iecerēja līdz 1. maijam labiekārtot, bet Uzvaras laukumu – līdz 1960. gada 1. jūlijam, jo līdz 1960. gadam vajadzēja sakārtot veikalu un sabiedrisko uzņēmumu skatlogus un uzstādīt gaismas reklāmas. Cimdeniekos maijā atklāja Liepājas lidostu. Grobiņas šosejas abās pusēs iestādīja kokus un uzsvēra iebraukšanu Liepājā. Elektriskajam apgaismojumam uzstādīja dzelzsbetona balstus. Kokapstrādes kombinātā „Baltija” uzbūvēja Liepājā pirmo ūdens attīrīšanas staciju (jauda 73 m³/st.) (Gintners, 2004: 56). 21. jūlija ielā 17/23 un Pļavu ielā 7 iedalīja zemesgabalu Liepājas celtniecības skolas Nr. 3 būvniecībai (69). Komunālajā ielā 10/16 un Sofijas ielā 2/6 paredzēja celt viesnīcu (70). LVTCT Liepājā uzbūvēja bērnu slimnīcu un ķirurģijas korpusu (71). Siena tirgus laukuma nosaukumu likvidēja, ēku numerācija veidoja Kuršu ielai turpinājumu (72). Dzīvojamās ēkas Ļeņina ielā 12 divas sekcijas līdz 8. jūlijam pieņēma ekspluatācijā. Jaunizveidotā kafejnīca Ļeņina ielā 16/22 oktobrī ieguva nosaukumu „Kaija”. Liepājas garnizons bez līguma noslēgšanas bija sācis Flotes oficeru namam izmantot agrāko Latviešu biedrības namu Uzvaras laukumā 5/7 (74). No 1959. gada 1. oktobra uz pieciem

gadiem tika noslēgts ilgtermiņa īres līgums, taču īres maksu neiekasēja, ņemot vērā ģimenes iekas. Novembrī apstiprināja tāmi (6) četrstāvu universālveikala ēkas Ļeņina ielā 1/5 darba zīmējumu izstrādei (75).

Liepājā darbu uzsāka silikātķieģeļu rūpnīca (Gintners, 2004: 56). No padomju republikām iebraukušo strādnieku izmitināšanai sāka būvēt vienveidīgas ķieģeļu daudzstāvu dzīvojamās ēkas, kurās cilvēka utilitāro vajadzību apmierināšanai paredzēja mazgabarīta dzīves telpu – divu vai trīs istabu dzīvokļus, ignorējot estētiskās un sociālās vajadzības. Decembrī kvartālā starp Eduarda Veidenbauma, Pļavu, 21. jūlija (kopš 1940, tagad Klāva Ukstiņa) un Siena ielu iedalīja zemesgabalus dzīvojamo ēku celtniecībai Siena ielā 7, 9, 11 un 21. jūlija ielā 1 un 3 (76). Siena ielu paplašināja, nojaucot ēkas, tādēļ septiņām ģimenēm ierādīja citas dzīvojamās telpas. Vītolu ielas sagraudās apbūves vietā sākotnēji iecerēja iekopt stādījumus, lai centra apbūvi saistītu ar parku. Novembrī apstiprināja tāmi, un Vītolu ielā uzcēla trīspadsmit piecstāvu dzīvojamās namus (1958–1959, arh. Arvīds Blauberģs (dz. 1906)). Ja pirmie nelielie dzīvojamie rajoni nedaudz iekļāvās pilsētu apbūvē, tad ap 1960. gadu uzsāka masveida dzīvojamo namu būvniecību. Liepājā ieviesa pierobežas režīmu: iebraukšanai pilsētā bija nepieciešama atļauja, pludmales apmeklējuma laiku ierobežoja (73).

Liepājai izstrādāja projektu pirmās kārtas celtniecībai 1959.–1965. gadam (1959, arh. Pāvils Seļeckis (1913–1971) un Irēna Rubauska (dz. 1930)). Pāri Tirdzniecības ostas kanālam uzbūvēja tramvaja tiltu (1960) un koka pāļu tiltu 1963. gadā nojauca. Jaunajā Ostmalā izveidoja Parādes laukumu, taču 1958. gadā aizkavējās Liepājas aizstāvju pieminekļa (1960, arh. Jānis Līcītis, tēln. Egons Zvirbulis (1907–1986)) māla etalona izveide kombinātā „Māksla” (direktors Rindulis). Bronzas figūru iecerēja izgatavot līdz 1959. gada 1. aprīlim un pieminekli atklāt 1. maijā (66), taču atklāšanas svinības notika 1960. gadā.

Secinājumi

Četrdesmitajos gados Liepājā padomju darbinieku un partijas pārstāvju vadībā ar vietējo iedzīvotāju un karagūstekņu līdzdalību uzsāka kara sekas likvidāciju – vāca drupas un labiekārtoja pilsētu, iekopjot stādījumus. Vēlāk atjaunošanas darbus organizēja plānveidīgi, masveidā iesaistot armijas kareivjus un uzņēmumu strādniekus. Vides labiekārtojuma kvalitāte bija zema. Kopš 1945. gada oktobra padomju valdības norādījumus Liepājā sāka pildīt ievēlēts Padomes priekšsēdētājs: pašvaldība pieņēma un īstenoja lēmumus valdības un armijas interesēs.

Pēckara pirmajos gados tautsaimniecībai nozīmīgi kultūras, ārstniecības, ražošanas un transporta objekti – dzelzceļš, ostas, sabiedriskais transports – nonāca padomju iestāžu un armijas pārvaldībā. Liepājā uzsāka nacionalizēto un varas iestāžu pārņemto īpašumu inventarizāciju un ar ražošanu un transportu saistītu objektu atjaunošanu. Vietējos iedzīvotājus iesaistīja ražošanas veicināšanai.

Liepāja kļuva par republikas nozīmes pilsētu, kurā mehāniski palielināja iedzīvotāju skaitu. Pilsētā dibināja partijas pirmorganizācijas, izraisīja mākslīgu iniciatīvu administratīvi-politiskā dalījuma izmaiņām, lai ietekmētu pilsētībūvnieciskus risinājumus. Sociāli-ekonomisko specializāciju izpostītās Liepājas atjaunošanai un perspektīvai attīstībai noteica viesarhitekts, kurš izstrādāja padomju valdības interesēm atbilstošu plānojuma shēmu. Vietējie arhitekti, sekojot diktātam, izstrādāja plānojumu „Celtniecības kompleksajai shēmai 1946.–1950. gadam”, kurā norādīja atjaunojamās ēkas un jaucēlamos sabiedriskos objektus. Karadarbības laikā cietušo apbūvi pilsētas centrā nevis atjaunoja, bet galvenokārt nojauca. Saskaņā ar padomju valdības intereses lobējošu shēmu, izstrādāja pirmos pilsētvides rekonstrukcijas projektus transporta atjaunošanai, lai nodrošinātu strādājošiem satiksmi starp ražotnēm un dzīvesvietu. Labiekārtošanas darbos iesaistīto vietējo ļaužu un kareivju veikumu kontrolēja ienācēji. Sāka apzināt ar revolucionāro pagātni un Tēvijas kara notikumiem saistītos vēstures pieminekļus. Dzīvojamā fonda atjaunošanas lēnais temps neatbilda rūpniecības straujajai attīstībai. Pilsētas

centrā būvējamiem objektiem sāka izstrādāt tehnisko dokumentāciju, izveidoja vadlīnijas piecdesmitajos gados veicamajiem pasākumiem.

Piecdesmitajos gados uzsāka būvniecību atbilstoši izstrādātajai shēmai: sociālisma ideoloģijas ietekmē rekonstruēja laukumus, paplašināja ielas un tās pārvērta par maģistrālēm. Uzsāka sabiedrisko ēkas un dzīvojamo namu būvniecību. Viesarhitekti noteica pilsētvides estētiku un labiekārtojumu. Liepāja ieguva sociālisma ideoloģijai atbilstošu vizuālo tēlu.

Summary

On June 17, 1940 the Soviet Army came into the Republic of Latvia and on July 21 the Soviet military power was restored. On August 5 Latvia was included in the Union of Soviet Socialist Republics. Nationalization of properties and houses was started. During World War II the inhabitants' peaceful life was interrupted by German aviation onslaught directed towards Liepāja on June 22, 1941. The German air raid from June 25 to 27 destroyed the buildings in the Exchange Square. In 1942 the centre building around the Rose Square and the Great Street was razed. After the battlefield operation on October 9–10, 1944 the troops of the German Army group “North” got into the encirclement or in the “Courland Cauldron.” The front line was made thirty kilometres southwards from Liepāja. On December 14 and 21–22 during the Soviet air raid the “City Hotel,” museum building in the Allée Square, buildings in Peldu Street and Kurhaus Avenue were destroyed.

During the first post-war years war consequences were eliminated in the cities of Latvia: factories, public utilities and transport were restored and reconstructed. Master-plans or schemes, appropriate to socialism ideology, were developed for the reconstruction of the destroyed city buildings. The centre planning and construction was changed: wide streets and squares of a regular, symmetric planning were created for the placement of Lenin's monument. The urban development in Latvia Soviet Socialist Republic was regulated by the regulations of urban development and building unified for the whole Soviet Union. The all-union standard projects were planned to be used in building.

On May 10, 1945 the first Soviet employees' operative group arrived in Liepāja. The Executive Committee of Liepāja City Board started its work. Liepāja became the city and regional centre of republican significance. Liepāja was divided into 26 departments and the technical headquarters were established. The renovation work was started, which starting from July 31 was organized step by step. Work groups of repairs and renovations were established, the work plan of development was made, the inventory was carried out for the plantings of trees and bushes, plans were made. In 1946 the traffic from the Victory (now Rose) Square to Naval Port and railway station was provided by a bus and tram. 84,000 people lived in Liepāja. The trade port, industry and railway hub promoted the increase of population. The Council of Ministers of LSSR encouraged to change the administrative-territorial division of Liepāja and to create three districts in Liepāja: in the northern part – the first district named after Stalin, in the central part – the second district named after Kirov, but in the south – the third district named after Lenin. It was considered that bringing party organizations closer to the workers' districts will promote the work in factories and development of Liepāja. Vitaly Ivanov (1909–1964), the architect of the Republican architecture-planning workshop, worked out proposals for the development of Liepāja planning. It was planned to increase the population of Liepāja to 150,000 in 15–20 years. The social-economic specialization was supported – development of industry and transport. The main streets were widened up to 30–35 metres and transport highways were made. The formation of the administrative centre around the Victory Square was started. Blocks of flats (1945–1955) were built in blocks of a perimeter building. For residential building the percentage ration was preserved – three to four-storey buildings 35%, two-storey buildings 30%, and one-storey blocked and individual buildings 35%. The norm of the accepted residential area was 12 m², but in the first round – 9 m². The Parade Ground was made and permanent rostrums were erected.

In the first half of the fifties the style of the built gorgeous buildings was determined by the idea to create architecture that would be “socialistic in the content and national in the form.” However, most of the people lived in communal flats and dormitories. The problem of flats became very topical and construction was industrialized. Building of residential neighbourhoods and public objects was started. An urban environment appropriate to socialism ideology was created.

Literatūra un avoti

1. Gintners J. (2004). *Liepājas gadsimti*. Liepāja: Liepājas muzejs.

Padomju valdības dokumenti

2. Latvijas PSR Tautas Komisāru Padomes 1944. gada 20. novembra rezolūcija Nr. 1077 „Par pieminekļa uzstādīšanu bojā gājušajiem Liepājas aizstāvjiem” (*О возведении памятника погибшим защитникам города Лиепая*).

3. Latvijas PSR Tautas Komisāru Padomes 1945. gada rīkojums „Par peldu iestāžu pārņemšanu Latvijas PSR Kūrorta pārvaldes pakļautībā” (*О передаче водолечебницы курортному управлению Латвийской ССР*).
4. Latvijas PSR Ministru Padomes 1952. gada 14. maija lēmums Nr. 689 „Par Padomju Nama būvniecību Liepājā” (*О строительстве Дома Советов в городе Лиеная*).
5. Latvijas PSR Ministru Padomes 1957. gada 5. jūlija rīkojums Nr. 1120-p „Par vasaras kinoteātra celtniecību Liepājā”.
6. Latvijas PSR Ministru Padomes 1957. gada 4. decembra lēmums Nr. 573 „Par celtniecības projektu un tāmju izskatīšanas un apstiprināšanas kārtību” (*О порядке рассмотрения и утверждения проектов и смет по строительству*).
7. Latvijas PSR Ministru Padomes 1958. gada 18. februāra lēmums Nr. 79-13.
8. Latvijas PSR Ministru Padomes 1958. gada 24. marta lēmums Nr. 152 „Par individuālo dzīvojamo māju celtniecības attīstību Latvijas PSR 1959.–1960. gadā” (*О развитии индивидуального жилищного строительства в Латвийской ССР на 1959–1960 гг.*).
9. Постановление Центрального Комитета КПСС и Совета Министров СССР от 4 ноября 1955 года № 1871 «Об устранении излишеств в проектировании и строительстве».
10. Постановление Центрального Комитета КПСС и Совета Министров СССР от 31 июля 1957 года № 931 «О развитии жилищного строительства в СССР».

Liepājas zonālā Valsts arhīva (LZVA) materiāli

11. Liepājas pilsētas Padomes izpildkomitejas 1945. gada 24. jūlija lēmumu Nr. 33 „Par Liepājas pilsētas attīrīšanu no gruvešiem” (*Об очистке города Лиеная от развалин*). LZVA. 290. 1. 4. 38.
12. Liepājas pilsētas Padomes izpildkomitejas 1945. gada 7. augustā lēmums Nr. 63 „Par Civilās-gaisa flotes lidostas izveidi Liepājā” (*Об организации Лиенайского аэропорта Гражданско-Воздушного Флота*). LZVA. 290. 1. 5. 22.
13. Liepājas pilsētas Padomes izpildkomitejas 1945. gada 21. augusta lēmums Nr. 97 „Par peldu iestādes pārņemšanu Latvijas PSR Kūrorta pārvaldes pakļautībā” (*О передаче водолечебницы курортному управлению Латвийской ССР*). LZVA. 290. 1. 5. 75.
14. Liepājas pilsētas Padomes izpildkomitejas 1945. gada 7. septembra lēmums Nr. 140 „Par aizsargzonas izveidi pie dzelzceļa tilta pār kanālu un ūdenssūkņa” (*Об установлении запретной зоны в районе железно-дорожного моста через городской канал и водокачки*). LZVA. 290. 1. 6. 25.
15. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 2. oktobra lēmums Nr. 178 „Par pilsētas ielu elektrisko apgaismojumu” (*Об электроосвещении улиц города*). LZVA. 290. 1. 7. 21.
16. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 2. oktobra lēmums Nr. 191 „Par izcenojumu apstiprināšanu peldu iestādes pakalpojumiem” (*Об утверждении расценок пользования водолечебницей*). LZVA. 290. 1. 7. 45.
17. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 9. oktobra lēmums Nr. 193 „Par izmaiņām Liepājas pilsētas padomes sastāvā” (*Об изменениях в составе исполкома Лиенайского городского Совета*). LZVA. 290. 1. 7. 51.
18. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 9. oktobra lēmums Nr. 194 „Par Liepājas Zivju rūpnīcas nostiprināšanu Tirdzniecības ostas akvatorijas teritorijā un papildus zemesgabala iedalīšanu /Zivju kombināta celtniecības attīstībai/” (*О закреплении за Лиенайским Рыбзаводом территории акватории торговой гавани и дополнительном выделении ему земельного участка /для развития строительства Рыбокомбината/*). LZVA. 290. 1. 7. 52.
19. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 9. oktobra lēmums Nr. 198 „Par pilsētas sanitārās caurlaides atjaunošanu” (*О восстановлении санпропускников города*). LZVA. 290. 1. 7. 59.
20. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 9. oktobra lēmums Nr. 200 „Par 1941. gada cīņās ar vācu fašistu okupantiem bojāgājušo Liepājas pilsētas aizstāvju pārapbedīšanu Brāļu kapos” (*О переносе павших защитников г. Лиеная в борьбе с немецко-фашистскими оккупантами в 1941 г. на братское кладбище*). LZVA. 290. 1. 7. 61.
21. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 3. novembra obligātais lēmums Nr. 246 „Par tramvaja izmantošanas kārtību Liepājā” (*О порядке пользования трамваем в городе Лиеная*). LZVA. 290. 1. 7. 148.
22. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 5. novembra lēmums Nr. 250 „Par pilsētas radiofikāciju” (*О радиофикации города*). LZVA. 290. 1. 8. 11.
23. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 12. novembra lēmums Nr. 282 „Tramvaja līnijas izbūves otrā kārtā” (*Строительство трамвайного пути второй очереди*). LZVA. 290. 1. 8. 44.
24. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada novembra lēmums Nr. 294 „Par bērnu namu atvēršanu” (*Об открытии детских домов*). LZVA. 290. 1. 8. 80.
25. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 20. novembra lēmums Nr. 329 „Par atbildību zaļo stādījumu aizsardzībai namu pārvalžu teritorijās un tām pieguļošajās ietvēs, ielās un

- šķērsielās” (*Об ответственности за охрану зеленых насаждений на территории домовладений и на прилегающих к ним тротуарах, улицах и переулках*). LZVA. 290. 1. 8. 120.
26. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 20. novembra lēmums Nr. 334 „Par pieminēkļa uzstādīšanu bojāgājušajiem Liepājas pilsētas aizstāvjiem” (*О возведении памятника погибшим защитникам города Лиеная*). LZVA. 290. 1. 8. 126.
 27. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1945. gada 21. decembra lēmums Nr. 399 „Par neatliekamiem Liepājas pilsētas labiekārtošanas pasākumiem” (*О неотложных мероприятиях по благоустройству города Лиенау*). LZVA. 290. 1. 9. 141.
 28. Liepājas pilsētas Padomes izpildkomitejas 1946. gada 18. janvāra lēmums Nr. 62 „Par autobusu satiksmes atklāšanu pilsētā” (*Об открытии автобусного сообщения в городе*). LZVA. 290. 1. 11. 100.
 29. Liepājas pilsētas Padomes izpildkomitejas 1946. gada 8. februāra lēmums Nr. 123 „Par 5 km garas tramvaja līnijas no Uzvaras laukuma līdz Karostai atjaunošanas otrās kārtas pabeigšanu” (*Об окончании восстановления второй очереди трамвайной линии от площади Узварас до Кара оста, протяженностью 5 километров*). LZVA. 290. 1. 12. 67.
 30. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1946. gada 15. februāra lēmums Nr. 203 „Par zemesgabalu iedalīšanu individuālai būvniecībai Liepājas pilsētas teritorijā” (*Об отводе земельных участков для индивидуальных застройщиков на территории гор. Лиеная*). LZVA. 290. 1. 12. 112.
 31. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1946. gada 24. aprīļa lēmums Nr. 451 „Par LPSR Ministru Padomes un Komunistiskās (boļševiku) partijas pilsētas komitejas 1946. gada 1. marta lēmuma „Par izmaiņām pilsētas izpildkomitejas padomes 1946. gada 9. janvāra lēmumā Nr. 21 „Par Liepājas pilsētas rajonēšanu”, „atcelšanu” (*Об отмене решения исполкома Лиенайского городского Совета и ГК КП /б/ Латвии от 1 марта 1946 г. за № 270 «Об изменении решения исполкома городского Совета от 9 января 1946 г. за № 21 «О районировании города Лиеная»*)). LZVA. 290. 1. 15. 149.
 32. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1946. gada 16. augusta lēmums Nr. 850 „Par Liepājas pilsētas ģenerālā plāna skices risinājuma izskatīšanu” (*О рассмотрении эскизного решения схемы генерального плана города Лиеная*). LZVA. 290. 1. 19. 42.
 33. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1946. gada 23. augusta lēmums Nr. 880 „Par pasākumiem laukuma Rīgas un Brīvības ielu stūrī iekārtošanu parādēm” (*О мероприятиях по благоустройству площади для парадов на углу улиц Ригас и Бривибас*). LZVA. 290. 1. 19. 112.
 34. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1946. gada 23. augusta lēmums Nr. 881 „Par Rīgas–Lielās ielas labiekārtošanas pasākumiem” (*О мероприятии по благоустройству улиц: Ригас–Лиела*). LZVA. 290. 1. 19. 114.
 35. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1947. gada 19. aprīļa lēmums Nr. 331 „Liepājas komunālās saimniecības pasākumu apstiprināšana 1947. gada II kvartālam” (*Утверждение мероприятия по коммунальному хозяйству города Лиеная на II-й квартал 1947 года*). LZVA. 290. 1. 31. 64.
 36. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1947. gada 23. maija lēmums Nr. 484 „Par celtniecības izvietojuma Liepājā 1946.–1950. gadā shēmas apstiprināšanu” (*Об утверждении схемы размещения строительства в г. Лиеная на 1946–1950 гг.*). LZVA. 290. 1. 32. 104.
 37. Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas Liepājas pilsētas komitejas un Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1947. gada 27. maija nolikums Nr. 4 „Par Liepājas pilsētas rajonēšanu” (*О районировании города Лиеная*). LZVA. 290. 1. 32. 126.
 38. Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas Liepājas pilsētas komitejas un Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1947. gada 27. maija vēstule Nr. 9/605 Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas Centrālās Komitejas sekretāram Jānim Kalnbērziņam un LPSR Ministru Padomes priekšsēdētājam Vīlim Lācim. LZVA. 290. 1. 32. 141.
 39. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1947. gada 25. jūlija lēmums Nr. 675 „Par Sarkanarmijas ielas posma pie Liepājas pilsētas elektrostacijas rietumu robežas slēgšanu” (*О закрытии Красноармейской улицы в пределах примыкания её к западной границе Лиенайской ГЭС*). LZVA. 290. 1. 34. 152.
 40. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1947. gada 19. decembra lēmums Nr. 1084 „Par Kara pilsētiņas teritorijas pasludināšanu par slēgtu” (*Об объявлении территории военного городка запретной зоной*). LZVA. 290. 1. 39. 88.
 41. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1948. gada 26. marta lēmums Nr. 145 „Par pilsētas galveno maģistrāļu un laukumu rekonstrukciju”. LZVA. 290. 1. 48. 110.
 42. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1948. gada 2. aprīļa obligātais lēmums Nr. 158 „Par parku, dārzu, bulvāru, skvēru, kāpu un citu Liepājas atpūtas vietu stādījumu aizsardzību un uzturēšanu kārtībā” (*Об охране зеленых насаждений и поддержания в парках, садах, бульварях, скверах, на дюнах и прочих местах отдыха в городе Лиеная*). LZVA. 290. 1. 49. 4.

43. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1948. gada 4. jūnija lēmums Nr. 291 „Par pilsētas tilta pār tirdzniecības ostu stāvokli” (*О состоянии городского моста через торговую гавань*). LZVA. 290. 1. 51. 44.
44. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1948. gada 31. jūlija lēmums Nr. 394 „Par tramvaja apvedceļa Uzvaras laukumā pieņemšanu ekspluatācijā” (*О принятии в эксплуатацию обводного трамвайного пути на площади Узварас*). LZVA. 290. 1. 52. 141.
45. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1949. gada 4. marta lēmums Nr. 102 „Par labiekārtošanas pasākumu veikšanu Liepājas pilsētā 1949. gadā” (*О проведении мероприятий по благоустройству города Лиеная в 1949 году*). LZVA. 290. 1. 70. 4.
46. Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas Liepājas komitejas birojs un Liepājas pilsētas Padomes izpildkomitejas 1949. gada 28. jūlija apvienotās sēdes lēmums Nr. 495 „Par Liepājas saimniecības atjaunošanas un attīstības plāna projektu 1950. gadam” (*О проекте плана восстановления и развития хозяйства города Лиеная на 1950 год*). LZVA. 290. 1. 82. 3.
47. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1949. gada 30. decembra lēmums Nr. 955 „Par pilsētas ielu un laukumu labiekārtošanas četru mēnešu plānu – no 1950. gada 1. janvāra līdz 1. maijam” (*О четырехмесячном плане – с I-ого января по I-ого мая 1950 года благоустройства некоторых улиц и площадей города*). LZVA. 290. 1. 96. 52.
48. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1950. gada 21. aprīļa lēmums Nr. 295 „Par plānošanas uzdevuma apstiprināšanu tilta projektēšanai pār tirdzniecības ostas kanālu Liepājā” (*Об утверждении планового задания на проектирование моста через канал торговой гавани в городе Лиеная*). LZVA. 290. 1. 104. 213.
49. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1951. gada 3. augusta lēmums Nr. 436 „Par labiekārtošanas darbu gaitu Liepājas pilsētā” (*О ходе работ по благоустройству города Лиеная*). LZVA. 290. 1. 124. 12.
50. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1952. gada 18. janvāra lēmums Nr. 47 „Par pilsētas parku, skvēru un bulvāru labiekārtošanas pasākumu plānu” (*О плане мероприятий по благоустройству города /парки, скверы, бульвары и др./*). LZVA. 290. 1. 133. 177.
51. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1952. gada 16. maija lēmums Nr. 313 „Par zemesgabala iedalīšanu Padomju Nama būvniecībai” (*Об отводе земельного участка под строительство дома Советов*). LZVA. 290. 1. 137. 108.
52. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1955. gada 11. marta lēmums Nr. 120 „Par Liepājas labiekārtošanas darbu plāna apstiprināšanu 1955. gadam” (*Об утверждении плана работ по благоустройству города Лиеная на 1955 год*). LZVA. 290. 1. 182. 16.
53. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1955. gada 8. aprīļa lēmums Nr. 212 „Par pieminēkļu celtniecību 1905. gada revolūcijas cīnītājiem un Liepājas pilsētas aizstāvjiem 1941.–1945. gada Tēvija kara laikā” (*О строительстве памятников борцам революции 1905 года и защитникам города Лиеная в период Отечественной войны 1941–1945 гг.*). LZVA. 290. 1. 183. 131.
54. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1955. gada 9. decembra lēmums Nr. 659 „Par Piejūras parka koncertestrādes no Labiekārtošanas un dārzkopības kantora bilances pārņemšanu pilsētas izpildkomitejas Kultūras nama bilancē” (*О передаче концертной эстрады в Приморском парке с баланса конторы благоустройства и садоводства на баланс Дома культуры Горисполкома*). LZVA. 290. 1. 191. 59.
55. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1956. gada 13. aprīļa lēmums Nr. 203 „Par Piejūras parka paplašināšanu Liepājā” (*О расширении Приморского парка в городе Лиеная*). LZVA. 290. 1. 199. 13.
56. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1956. gada 5. oktobra lēmums Nr. 438 „Par Meža un dārza dienu organizēšanu Liepājas pilsētā 1956. gada rudenī” (*О проведении Дня леса и сада в г. Лиеная в осенний период 1956 года*). LZVA. 290. 1. 205. 16.
57. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1956. gada 14. decembra lēmums Nr. 568 „Par zemes gabala Ļeņina ielā 4/6 un Radio ielā 11/13 iedalīšanu Liepājas Jūras tirdzniecības ostas pārvaldes dzīvojamās ēkas būvniecībai” (*О выделении земельного участка по ул. Ленина № 4/6 и ул. Радио № 11/13 под строительство жилого дома Управлению Лиенайского Морского Торгового порта*). LZVA. 290. 1. 204. 149.
58. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1957. gada 8. februāra lēmums Nr. 58 „Par Liepājas labiekārtošanas darbu plāna apstiprināšanu 1957. gadam” (*Об утверждении плана работ по благоустройству города Лиеная на 1957 г.*). LZVA. 290. 1. 215. 11.
59. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1957. gada 8. februāra lēmums Nr. 63 „Par zemesgabala iedalīšanu Komunālās saimniecības nodaļai dzīvojamās ēkas celtniecībai” (*О выделении земельного участка Отделу Коммунального хозяйства под строительство жилого дома*). LZVA. 290. 1. 215. 35.
60. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1957. gada 20. marta rīkojums Nr. 40-p (par koka tilta sagatavošanu ledlauža darbībai ledus iešanas laikā). LZVA. 290. 1. 213. 109.

61. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1957. gada 17. jūlija rīkojums Nr. 117/p (par jauna tilta būvniecību pāri Tirdzniecības kanālam). LZVA. 290. 1. 213. 296.
 62. Liepājas pilsētas darbaļaužu Padomes izpildkomitejas 1957. gada 24. jūlija rīkojums Nr. 126/p (par vasaras kinoteātra būvniecību Liepājā). LZVA. 290. 1. 213. 309.
 63. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1957. gada 31. jūlija rīkojums Nr. 131/p (par tāmes apstiprināšanu pieminekļa uzstādīšanai). LZVA. 290. 1. 213. 318.
 64. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1957. gada 16. decembra rīkojums Nr. 246/p (par Valsts komisijas norīkošanu Liepājas pedagoģiskā institūta ēkas pieņemšanai ekspluatācijā). LZVA. 290. 1. 213. 568.
 65. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1958. gada 11. aprīļa lēmums Nr. 161 „Par Piejūras parka paplašināšanu līdz zvejnieku arteļa „Boļševiks” robežām” (*О расширении Приморского парка до границ участка рыболовецкой артели «Большевик»*). LZVA. 290. 1. 237. 16.
 66. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 2. janvāra lēmums Nr. 9 „Par Liepājas aizstāvju no vācu fašistiem 1941. gadā pieminekļa būvniecības gaitu” (*О ходе строительства памятника защитникам города Лиеная от фашистских захватчиков в 1941 году*). LZVA. 290. 1. 252. 43.
 67. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 2. janvāra lēmums Nr. 10 „Par projektēšanas uzdevuma un finansu aprēķinu koptāmes apstiprināšanu Pilsētas izpildkomitejas dzīvojamo ēku būvniecībai Liepājā, Vītolu ielā” (*Об утверждении проектного задания и сводного сметно-финансового расчёта на строительство жилых домов для Горисполкома города Лиеная по ул. Витолу*). LZVA. 290. 1. 252. 45.
 68. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 27. februāra lēmums Nr. 66 „Par stāvokli un Padomju Latvijas 20. gadskārtas pasākumiem Liepājas labiekārtošanai” (*О состоянии и мерах по дальнейшему благоустройству города Лиеная к XX годовщине Советской Латвии*). LZVA. 290. 1. 253. 101.
 69. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 27. februāra lēmums Nr. 86 „Par zemesgabala iedalīšanu Latvijas republikāniskās darba rezervju pārvaldes mācību korpusa un kormītnu ēku celtniecībai” (*О выделении земельного участка Латвийскому республиканскому управлению трудовых резервов под строительство зданий учебного корпуса и общежития*). LZVA. 290. 1. 253. 183.
 70. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 27. marta lēmums Nr. 150 „Par zemesgabala iedalīšanu viesnīcas celtniecībai” (*О выделении земельного участка под строительство здания гостиницы*). LZVA. 290. 1. 254. 197.
 71. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 15. maija lēmums Nr. 204 „Par bērnu slimnīcas kompleksa celtniecības gaitu” (*О ходе строительства комплекса детской больницы*). LZVA. 290. 1. 256. 19.
 72. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 15. maija lēmums Nr. 221 „Par Siena Tirgus laukuma nosaukuma maiņu” (*О переименовании площади Сиена Тиргус*). LZVA. 290. 1. 256. 60.
 73. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 24. jūlija lēmums Nr. 319 „Par pierobežas režīmu Liepājas pilsētas teritorijā” (*О пограничном режиме на территории города Лиеная*). LZVA. 290. 1. 258. 80.
 74. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 9. oktobra lēmums Nr. 443 „Par Flotes oficiēru nama Uzvaras laukumā 5/7 pārņemšanu pārvaldīšanā” (*О домовладении занимаемом Домом офицеров флота на площади Узварас № 5/7*). LZVA. 290. 1. 44.
 75. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 27. novembra lēmums Nr. 521 „Par izmaksu tāmes apstiprināšanu jaunā universālveikala ēkas Liepājā, Ļeņina ielā 1/5 celtniecības darbu zīmējumiem” (*Об утверждении сводной сметы составленной по рабочим чертежам по строительству нового здания универсама в гор. по ул. Ленина 1/5*). LZVA. 290. 1. 262. 100.
 76. Liepājas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildkomitejas 1959. gada 11. decembra lēmums Nr. 543 „Par zemesgabala iedalīšanu Zvejas flotes ekspedīcijas pārvaldes Liepājas bāzes dzīvojamo ēku celtniecībai” (*О выделении земельного участка Лиенайской базы флота Управления экспедиционного лова под строительство жилых домов*). LZVA. 290. 1. 263. 67.
- Liepājas pilsētas Būvvaldes arhīva materiāli*
77. Комитет по делам Архитектуры при Совете Министров СССР. «Инструкция по составлению комплексных схем размещения строительства 1946–50 гг.» 1 ноября 1946 года.
 78. Комитет по делам Архитектуры при Совете Министров СССР. Приказ № 891 от 7 ноября 1946 года.
 79. Управление по делам Архитектуры при Совете Министров Латвийской ССР. Приказ № 155 от 12 декабря 1946 года.
 80. Комитет по делам Архитектуры при Совете Министров СССР. Письмо № 82-3 от 21 февраля 1947 года «Управление по делам Архитектуры при Совете Министров Латвийской ССР».

81. Arhitektūras lietu pārvaldes pie Latvijas PSR Ministru Padomes Arhitektūras Padomes priekšnieka pienākumu izpildītāja Dmitrijeva 1947. gada 27. jūnija vēstule Nr. 747 Liepājas galvenajam arhitektam Vītolniekam.
82. Arhitektūras lietu pārvaldes pie Latvijas PSR Ministru Padomes Projektu un tāmju ekspertīzes biroja eksperta S. Razživina 1947. gada 19. septembra slēdziens par „Liepājas kompleksās celtniecības shēmu 1946.–1950. gadam”.
83. Arhitektūras lietu pārvaldes pie Latvijas PSR Ministru Padomes Arhitektūras Padomes 1947. gada 29. novembra protokols Nr. 54.
84. Круглов В. Г. Пояснительная записка к проекту детальной планировки центральной части города Лиенаи. Рига: Республиканский проектный институт Латвийской ССР, 1953 (ar atzīmi „slepens”).